

NICOLAE STEINHARDT

Chevetogne tanulsága

Három mondat – bevallom, élekhalog az idézetekért – ötlött az eszembe a Chevetogne-i kolostorban való rövid tartózkodásom kezdete óta... Az egyik Hegeltől van, aki azt tanácsolja, „ne úgy szeresd a másikat, mint magadat (aminek nincs semmi értelme), hanem mintha más volna”.

A második André Scrima archimandrita felfogását fejezi ki a felebaráti szeretetről: ennek a szeretetnek odáig kell mennie, hogy ne tudjon ne a *másikká* válni.

És végül a harmadik, valamivel hosszabb, Rudolf Bultmann tollából való: „Olyan mértékben szeretem a másikat, amilyen mértékben az Úr teremtménye, vagyis amennyiben csupán azáltal ragadhatom meg, hogy egy erkölcsi eszmény keretei közé illesztem, amely azonban legyen az övé (azaz egyszersmind az Úré is, aki az utamba hozza), hogy megtanuljam, miként kell őt szeretnem.”

Ezek az idézetek lehetővé tették számomra, hogy rendet teremtsék a bennem kavargó gondolatok és érzelmek közt, feldolgozzam

Nicolae Steinhardt (1912–1989) zsidó származású román író, publicista, irodalomkritikus és jogász. 1940–1944 között zsidó származása miatt üldözték, a kommunista korszakban pedig egy koncepció perben 13 év kényszerszolgálatra ítélték. Az egyik legkíméletlenebb román börtönben, Jilaván ortodox hitre tért és megkeresztelkedett. Szabadulása után, 1980-ban szerzetessé szentelték. Ez után haláláig Rohián élt, a Szent Anna kolostor könyvtárosaként. *Napló a boldogságról* című naplőregénye az 1989-es politikai fordulat utáni román irodalom legtöbb kiadásban megjelent és legnagyobb hatású, posztumusz remekműve. Steinhardt a hetvenes évek vége táján barátai meghívására – amikor is a román kommunista hatóságok taktikai megfontolásból jóváhagyták külföldre utazási kérelmét – két ízben (1977-ben és '79-ben) járt Belgiumban, ahol előbb egy rövidebb, egy hónapos, majd egy hosszabb, 3–4 hónapos időszaktól a chevetogne-i bencés apátságban. Jelen írást, amely a *Tanúságtétel kockázata* című beszélgetés- és esszékötetben jelent meg (*Primejdia mǎrturisirii*, Dacia könyvkiadó, Kolozsvár, 1993), minden bizonnyal az ott szerzett tapasztalatok ihlették.

a meglepetést, a túlradó izgalmat és elragadtatást. Ekkora öröm és lelkesedés arra készítetett, hogy magamba szálljak és elcsendesedjem. Hegel, Scrima és Bultmann szolgálatkészen a segítségemre siettek, hogy aztán feleszméljek és megremegjek, hogy megértsem.

A Chevetogne-i „keleti egyház” eleven és meggyőző módon bizonyítja az egész ortodoxia számára a fent említett három bölcsesség elfogulatlan és legitim voltát.

Mert természetesen helyes és jó és kedves az Úr számára, hogy szeressük a felebarátunkat, még ha nem is olyan, mint mi, még ha az ő *way of life*-ja, stílusa, szokásai, irányultsága, esztétikája és módszerei különböznek is a mieinktől.

Természetesen imádkoznunk kell a másikért, jóindulattal kell beszélnünk róla, figyelmet és rokonszenvet kell tanúsítanunk iránta, elnézőnek és nagylelkűnek kell lennünk hozzá, segítenünk, támogatnunk kell őt. Kiváltképpen pedig szeretnünk kell. Mindez azonban, ha jól meggondoljuk, nem elegendő. Ez az egész, ahogy van, még kevés, csupán a kezdet. Előkészület, tanítványság, alapvetés.

Arra van szükség, hogy a *másikká váljunk*.

Pontosan ezt cselekszik a Chevetogne-iak. A katolicizmus és az ortodoxia közti megbékélés immár beteljesedett dolog; a viták, nézeteltérések, veszekedések szerencsére már a múltéi. Mindazáltal a Chevetogne-i bencés szerzetesek, Dom Lambert Baudoin nyomdokain, tovább akartak menni, jóval tovább, végére akartak járni a szeretet logikájának, eljutni – nem az éjszaka mélyére, mint L. F. Céline, hanem – a világosságig és a kommunikációig, a kommunioig. Amit napjaink filozófusai és irodalmárai oly gyakran hangoztatnak, hogy tudniillik lehetetlen az egyén számára találkozni és kapcsolatba lépni másokkal, Chevetogne meghaladta, eltörölte.

Gondolkodni, beszélni, tanulni, szeretni – íme, a tökéletesség. Van azonban néhány dolog, mely gyakran fölötte áll a mások iránti (inkább bergsoni és scheleri értelemben vett) vonzalom e szép és nemes módozatainak. Idetartozik a bárkit vagy bármilyen eszmét felülmúló cselekedet. Annak a lehetősége, hogy kilépve a könyvtárból, az imaházból, az előadóteremből elmenjünk és megcsókoljuk a leprásokat, a felebarátunk helyébe lépünk, elnyerjük a bizalmát oly módon, hogy valójában visszaadjuk azt neki, fenntartás és habozás nélkül elismerjük jogát ahhoz, hogy önmaga lehessen, s annak megfelelően is szeressék.

Az igazat szólva, amit Chevetogne-ban valóra váltottak, az az, hogy alkalmazzák az Ember Fiának tanítását, aki nem elégedett meg azzal, hogy tanítson, áldást osszon, egy új erkölcsöt hirdessen, és csodálatos példázatokban és szentenciákban fejezze ki magát, hanem magára vállalta a legfőbb tett beteljesítését: a megfeszítetést. Mert azáltal, hogy engedte magát felszegezni az átok fájára, amit valóban elszenvedett, az Isten Fia emberré lett, fenntartások nélkül és önszántából beleegyezett, hogy megtapasztalja azt, ami a sajátunk, a legismerősebb számunkra: a szenvedést. Ez az értelme a Logosznak. Ez az értelme az Igének. És minden tett, minden csele-

kedet, minden lépés ellenállhatatlan kiváltságnak és páratlan dicsőségnek örvend.

Tanulmányozni az ortodoxiát, vonzalmat érezni az ortodoxok iránt, meglátogatni, meghívni őket, a világon minden szívességet megtenni nekik, tisztelni őket, nem tagadni meg tőlük a barátságunkat és csodálatunkat, teljes szívből szeretni őket, igen. Persze, természetesen. Létezik azonban egy másképpen magasabb rendű, másképpen hatásos felebaráti szeretet: éspedig véghezvinni egy cselekedetet, ami önnön személyiségében kötelezi el azt, aki szeret. A kereszthalál egy cselekedet. Ugyanígy helyes és ésszerű és indokolt lemondani a pusztító individualizmusról, egyetlen életmód kizárólagosságáról, és kiönteni a szívem – ám ha a másik pontosan hozzám hasonlóan viselkedik, szükségképpen bűnös, illetőleg gyengeelméjű vagy bolond. Nem elégszik meg azzal, hogy kedves, megértő és barátságos legyen az ortodoxok iránt, hanem azon van, hogy a keleti egyházakhoz mindenben hasonló egyházat hozzon létre, celebrálja a szent liturgiát és a bizánci vallás szertartásait, megértse és elsajátítsa hittestvérei nyelvét – mindez felér *a cselekedettel*.

A Chevetogne-i keleti egyház azt jelenti, hogy a másikká válsz, a magadévá teszed azt, ahogyan él, imádkozik, szereti és dicsőíti Istent, személyiségében vállalva Őt, egyszóval, hogy a dolgokat a nevükön nevezzük, beleilleszkedsz a helyzetébe, elfoglalod a helyét, azonosulsz vele, a felebarátjává leszel.

Krisztus követőiként, aki emberi alakot öltött és maradéktalanul magára vállalta az emberi mivoltot, Páli Szent Vince példájára alapozva, aki hagyta magát bilincsbe verni, és nem érte be azzal, hogy szép szavakkal vigasztaljon, Chevetogne bencés szerzetesei nem haboztak a tettek mezejére lépni.

Amiképpen Krisztus – a szeretet révén – magára vette emberi természetünket, a Chevetogne-i szerzetesek megértették, hogy tanulmányozni, tisztelni, vonzalmat érezni, látogatni nem elegendő. Ők szerettek, és e szeretetnek kézzelfogható, gyakorlati, közvetlen és férfias jelleget adtak. Ők keleti szertartású testvéreiké váltak.

Ennek megvalósításával – talán – véget vetettek a Nagy Inkvizítor legendájának, s Isten és az egész világ elé tárták a legjobb, az egyedüli cáfolhatatlan bizonyítékot: a szeretet csókját. A Chevetogne-iak úgy cselekedtek, ahogy minden bizonnyal Dosztojevskij cselekedett volna. Kiléptek önmagukból, megtagadták magukat, más emberré váltak. Az egész elvont szereteten túl a bátorság és a kockázat útját választották (amely soha nem csal meg, melyet színlelni nem lehet); nemes lelkién és őszintén arra törekedtek, hogy ne csupán a papok magasztalják Istent, szavakkal és gesztusokkal, hanem hogy cselekvő áldozattal, visszavonhatatlanul kötelezzék el magukat egy elsőrendű, döntő cselekedet mellett.

A Chevetogne-iak eljárása tökéletes összhangban van Jézus tanításával. A dolgok intézésének keresztény módja ez, mely csak az önfeladás útján, és a *másik ember* helyzetébe való – önként elfogadott – belehelyezkedés révén nyilvánulhat meg.

Egy ortodox elbűvölt tekintete számára, aki nem első ízben vesz részt az Ardennek-beli „keleti egyház” istentiszteletén, ez az eljárás-mód és a szeretetnek e bizonyossága, amelyről a Chevetogne-i szerzetesek tanúságot tettek, csakis végérvényesnek, teljesnek, megcáfolhatatlannak tűnhetett. Mert én azt nevezem kereszténynek, aki nem adja fel, aki a lehetetlent akarja, aki levonja a végső következtetéseket, aki képes a tűzbe vetni magát. Mert tűzbe vetve magát a legnyilvánvalóbb módon mond „Igen”-t az Atyának, a legeltökéltebben mondja az Úrnak: „Íme, itt vagyok!” A szeretetnek bizonyítékokra és cselekedetekre van szüksége, akárcsak a hitnek. Ezek híján az a veszély fenyegeti – miként a hitet is –, hogy önmagában hal el.

A leghatékonyabban tettekkel, cselekedetekkel lehet bizonyítani. Szent Jakab helyesen mondta levelében, részletezően és nyomatékkal, századunkban pedig Brice Parain ugyanazt írja: tisztességesen beszélni azt jelenti, hogy szavaid hitelét megfelelő tettekkel bizonyítod.

Chevetogne lakói saját életükkel, azáltal, ahogyan az Urat megszólítják és imádják, a tényleges áldozatban tettek tanúbizonyságot szerzetesi elhívásuk mellett, ugyanis olyan bizonyítékot kívántak szolgáltatni, amelyet nem lehet meghamisítani, s amely gyanakvást sem ébreszthet. Azáltal, hogy elutasítja a pusztá jóakaratot, a dicsőhimnuszokat, a könyörületesség elvont formáit és formuláit, Chevetogne – az ortodoxokkal azonosulva, magáévá téve szertartásrendjüket, nyíltan vállalva egyházi szokásaikat és életmódjukat – a magasrendű és tiszta kereszténység helyeként értelmeződik.

A mennyek országa nem azoknak van fenntartva, akik fáradhatatlanul mondogatják, „Uram, Uram”, hanem azok számára, akik Uruk akaratát cselekszik.

Chevetogne-nak sikerült bebizonyítania, hogy az ökumenizmus – e gyönyörű eszme, e fenséges remény, e dicsőséges cél, e feltétlen köteletség – már most valóságos formát ölthet; egyikét azon cselekedeteknek, amelyek zavarba hozzák az ördögöt, eloszlatnak minden rosszat, s a gátlásosak és kételkedők álmélkodó tekintete számára egy oly egyszerű megoldást kínálnak, amelyet mintha nem hús és vér, hanem az Atya kinyilatkoztatása ihletett volna.

Chevetogne tanulsága az, hogy *a másikká válni* nem csupán a boldogság receptje, hanem egyike azon lehetetlen lehetőségeknek, amelyek világosan kifejezik emberi és keresztényi mivoltunkat a könyörületesség, az odaadás és az önmegtagadás csodálatos és viaszgázoló szintjén. És vajon, ha kilépünk önmagunkból, hogy a másikká váljunk, nem ajándékozunk-e oda magunkat Krisztusnak?

(Dankuly Csaba fordítása)